

ALOJZ JEMBRIH
Zagreb

IGNAC KRISTIЈANOVIĆ I NJEGOVO MJESTO U KAJKAVSKOM KNJIŽEVNO-JEZIČNOM KRUGU 19. STOLJEĆA

*IGNAC KRISTIЈANOVIĆ ET SA PLACE DANS LE CERCLE LITTÉREIRE ET
LINGUISTIQUE KAIKAVIEN DU XIXe SIECLE*

Dans le cercle mentionné Ignac Kristijanović tient une place proéminente de l'écrivain croate-kaikavien et de "l'illuminé populaire". Adoptant la conduite de son oncle Tomaš Mikloušić, Kristijanović, jusqu'à sa mort en 1884, écrit en langue kaikavienne littéraire, ne consentant ni idéologiquement ni pratiquement au "illyrisme" de Ljudevit Gaj et de ses partisans. Donc, il écrit en langue maternelle croate kaikavienne, que Gaj et ses adeptes contestent, méprisent et rejettent à cause de leurs idées sur l'illyrisme.

Uz Ignaca Kristijanovića, u 19. stoljeću svojim su djelima obogaćivali kajkavsku književnost: *Tomaš Mikloušić* (1767.-1833.), *Franjo Strebe* (1777.-1841.), *Matija Jandrić* (1778.-1828.), *Jakob Lovrenčić* (1787.-1842.)¹, *Tomaš Goričanec* (1815.-1837.)². Djela *Ivana Krizmanića* (1766.-1852.) ostala su u rukopisu³. Uz spomenute pisce, kajkavskim su se jezikom također u svojim djelima na početku javili: Josip Marić, Pavao Štoos, Ljudevit Vukotinović, Karlo Rakovec i Ljudevit Gaj, koji su stjecajem tadašnjih okolnosti, više političkih nego književnih, prihvatili ideje tzv. ilirizma s Gajem na čelu. Spomenuta prva trojica pisaca živjeli su i radili za vrijeme zagrebačkoga biskupa *Maksimilijana Vrhovca* (1752.-1827.), koji je i sâm poticao književni rad na hrvatskom kajkavskom jeziku kojim se i on u pismima i svojim djelima služio⁴. Iz toga izlazi da je poticao i književni rad Ignaca Kristijanovića kojemu, u spomenutom književno-jezičnom kajkavskom krugu, pripada posebno mjesto.

Prigodom Kristijanovićeve smrti 16. svibnja 1884. autor potpisan inicijalima "J P-ć"⁵ u "Vijencu", XVI., br. 21, str. 337.-338., 1884. uz ostalo, u nekrologu njemu posvećenom, zapisuje: "Kristijanović ide među one riedke muževe i odličnike u Hrvatskoj, koji se mogu podičiti, da se nisu ni za čas iznevjerili Hrvatstvu, uzprkos svim imenskim revolucijam, koju su počam od 1835. pa sve do najnovijega vremena propašću priatile dičnom hrvatskomu imenu. Kristijanović se je rodio u Zagrebu 31. srpnja 1796. od otca Jurja Kristijana i majke Margarete Posilović. Otac mu bijaše pekar, poznat pod imenom 'Deutschbek', jer se je u njega finije pecivo tržiło. Mladi Kristijanović polazio je zagre-

bačku gimnaziju i akademiju, te se je posvetio svećeničkom stališu. Pošto je svršio bogoslovne nauke u zagrebačkom sjemeništu, ode godine 1819. u Radoboj za duhovnoga pomoćnika, odanle ga premjestiše u Krapinu, zatim na sela⁶, dok napokon ne dođe u Zagreb k sv. Marku (1823.). Pošto je iza toga bio njeko vrieme duhovnim otcem z zagrebačkom sjemeništu, posta god. 1834. župnikom u Kapeli u belovarskoj županiji. Kanonikom zagrebačkoga kaptola zarediše ga god. 1851., a 1866. podieljena bi mu carskim pismom čast kanonika štioća i Omiškoga biskupa. Valja napomenuti, da je Kristijanov bio u rodu zaslužnomu kajkavskomu piscu Tomašu Mikloušiću, koji ga već za rana sokolio na rad na književnom polju. Poticanje brižnoga Mikloušića, ujaka Kristijanovićeve, urodilo je liepim plodom, jer mladi Kristijanović svojski prionu uz knjigu i uz hrvatsku korjeniku kajkavštinu, te se pokazao vriednim učenikom svoga vrloga učitelja i Nestora kajkavštine, Mikloušića”. K ovome treba još dodati da je Kristijanović, nakon povratka iz Kapele, gdje je proboravio 22 godine, u Zagrebu, uz pastoralne dužnosti, obavljao i druge. Obnašao je dužnost vrhovnoga ravnatelja škola, cenzora knjiga, bio je dekan, magister ritum, predsjednik ženidbenoga suda.⁷

Kao što se vidi iz izloženoga, Kristijanović živi i književno djeluje u vrijeme intenzivne pripreme i djelovanja Ljudevita Gaja (1809.–1872.) i njegovih sljedbenika u prihvaćanju “južnog narječja” – štokavštine s arheološkim imenom Ilira, promoviravši tako “ilirizam” kojemu Kristijanović ni ideološki niti praktično nikad nije pristupio. Ostao je čvrst i postojan u kajkavskom jeziku kao izraziti branitelj i čuvar hrvatskoga identiteta. Svoj kredo u tome smjeru ispisao je na stranicama *Danice zagrebečke*, koju je sam uređivao tijekom 16. godina, objavivši u njoj za godinu 1848., str. 113.–121. članak pod naslovom: “*Nekaj o horvatskom jeziku*” i za godinu 1849., str. 113.–114. *Jošče nekaj o horvatskom jeziku*” (v. faksimil ovdje u prilogu). Kad Kristijanović ne bi imao nikakvih drugih zasluga za hrvatski narod, najveća bi mu zasluga ipak bila, kao što i jest, u činjenici što je odlučno ustao na branik hrvatskoga imena i materinskoga jezika. Upravo ta njegova odlučnost pribavila mu je od strane iliraca prezir i odbacivanje njegovih djela, kao i ostalih njegovih suvremenika, na primjer *Jakoba Lovrenčića*.

Negativistički odnos prema kajkavskomu korpusu književnosti i jeziku počeo je tamo od prve polovice 19. stoljeća da bi svoj zenit postigao u razdoblju hrvatskoga narodnog i književnog preporoda. Takav se odnos obično pokušavao opravdati jezičnim i političkim programom nositelja preporodnih ideja s Ljudevitom Gajem na čelu. U njihovu programu, koji je bio ispunjen svehrvatskim i južnoslavenskim vizijama, nije bilo mjesta za kajkavski jezični i književni “separatizam”. Odrekavši se dragovoljno vlastitoga materinskog jezika za račun književnojezičnoga i političkog jedinstva svih Hrvata i južnog slavenstva, “ilirici” će do krajnjih granica zaoštriti svoj odnos prema kajkavskoj književnosti i njezinim živućim nositeljima⁹, dakle i prema Ignacu Kristijanoviću i Jakobu Lovrenčiću i drugima. Ilirski odiozum prema svemu što je pisano kajkavskim jezikom živjet će, ponajviše, još i u dvadesetim godinama 19. stoljeća. Tako će se bogata i raznolika kajkavska književna baština, u očima kritičara, pretvoriti u obezvređivanje, a napad na njezine sljedbenike, kreatore i suvremene branitelje, zadobit će karakter osobnih neskrivenih mržnji, u čemu će prednjačiti i sam vođa Ljudevit Gaj i neki njegovi bliži suradnici. Još za vrijeme Kristijanovića tadašnji čitatelji časopisa “*Vijenac*”, br. 49, 1871., str. 791. mogli su pročitati tekst nepotpisana autora, koji se je osvrnuo na Freudenreichovu prilagodbu njemačkoga dramskoga izvornika “*Tko će biti provizor?*”, sljedeće: “Kad bi izobražen čovjek kajkavski govorio, bilo bi nam ogavno (...). Isto tako bi nam bilo nesnosno, kad bi pisac sav komad il veći dio zaodjenuo

kajkavštinom (...) samo čovjek najudaljeniji od civilizacije može kajkavski govoriti (...). Slično će progovoriti 1882. Velimir Gaj (sin Ljudevita) u uvodu svojega djela “Grabancijaš preporođen Starinski narodovid u slikomjeru”, osvrćući se na *Grabancijaša dijaka* Tituša Brezovačkoga Velimir Gaj piše: “Tito Brezovački jamačno i najukusnije i najjezgrovitije piše *kekavski*¹⁰ za ono doba. Sa svim tim kaljuža od *bezjaštva*¹¹ preplavljuje svaki pomišljaj njegov, te svako čuvstvo, i ono, što je lijepo, na tom jeziku kekavskom biva ružno, što je visoko, čini se nizko, a, što je uljudno pomišljeno i nato namienjeno, dolikuje, geaku. Ona kaljuža jezična bezjaštva u Hrvatskoj bez života gadom i smradom zaguši ‘horvatsku’ knjigu”.¹² A i naš slavni Ivan Milčetić, također u “Vijencu” br. 5, str. 74., 1880. piše: “Kajkavština je danas samo provincijalan dijalekt; još žive starina Kristijanović, posljednji gramatičar i branitelj pokojnog jezika ‘horvatskoga’, al sigurno ni on već ne sniva o njegovu uskrsnuću (...). Ne treba imati proročanskog duha, da se uztvrdi, da hrvatska kajkavština neće se više nikada uzdići do časti književnoga jezika. Hvala bogu, hrvatske kajkavske književnosti više nema”!(!!!?).

Doista žalostan i za današnjicu doista nerazumljiv odnos prema kajkavštini nekih hrvatskih filologa 19. stoljeća.

Bez obzira na spomenute sudove, pa i one Ljudevita Vukotinića, koji je kajkavsku književnost stavio na najnižu ljestvicu vrijednosti,¹³ a Ljudevit Gaj djela pisaca iz baroka kajkavske književnosti okvalificirao kao “spomenik i majstorija mračnjaka”,¹⁴ kao da je kajkavska književnost napisana izvan pravila i kao da je lišena literarnog dostojanstva, ipak Ignacu Kristijanoviću, u hrvatskoj književnosti i to kajkavskoj, pripada časno mjesto među piscima koji su prije preporoda preporodili sredinu u kojoj su konstruktivno djelovali u smjeru narodnoga napretka.¹⁵

Kad je riječ o Ignacu Kristijanoviću, onda se još jednom treba prisjetiti njegova ujaka **Tomaša Mikloušića** koji je svojemu nećaku u srce usadio ljubav prema kajkavskom jeziku i u čijoj je bogatoj knjižnici čitao i njegov **Izbor dugovanj vsakoverstne** (1821., 1839.) djelo u kojem, u predgovoru, Mikloušić piše: “Leto 1787. i sledeće (kada je vu velikom Vugerske zamle varašu, Peštu ... bogoslovske navuke poslušal jesem) nekuliko lestor Vugrov (...) društvo je se podignulo, koji se na to postavili jesu bili, da svoj narodni vugerski jezik popraviju, osvetlaju i izvisiju, ter nut! kuliko ovo društvo s polehščicum premoğućneh navuka i domovine ljubiteljov je napreduvalo, zdavnja vre vidi se, kad vugerski jezik med pervimi skoro Europe jeziki, kakti s kojem vsi posli, tak duhovni, kak svetski i orsački zevsem prikladno opravljati se moreju, računa se - zakaj to isto biti ne bi moglo i s horvatskem, koji pred vnogemi s plodnostjum rečih dičiti se more?¹⁶ Ili, u predgovoru **Stoletnom kalendaru**, Mikloušić također piše: “Naš horvatski jezik pred vnogemi drugemi dičiti se more, da k dijačkomu, hoču reči, najpoglavitešem jeziku, je najspodobneši. Ne li onda vredno ovakov jezik preštímavati, obdelavati, ter kaj više knjig vu takvem van na svetlo davati”. Nije li doista bio u pravu i **Antun Barac** kad je svojedobno konstatirao u vezi s kajkavskim književnim jezikom: “Taj jezik nije bila mehanička fotografija jednog dijalekta, nego podatni materijal za izražavanje i najapstraktnijih predodžaba, a da je pored toga uvijek bio u vezi sa živim”.

Koliko važnost ima Kristijanovićev opus danas (1996.) kod izrade povijesnoga **Kajkavskoga rječnika** (dosad objavljeno sedam svazaka), pokazuje činjenica da je od njegovih 14 djela sedam uvršteno među izvore toga rječnika.

Kristijanović je u hrvatsku kajkavsku književnost ušao svojim prijevodom (s njemačkoga) francuskog izvornika (o njem Korade ovdje u knjizi piše): “Način vu vseh življenja događajih vsigdar zadovoljnomu biti”,¹⁷ Varaždin, 1826. Potom slijede:

Blagorečja za vse celoga leta nedele¹⁸, I., II., Zagreb, 1830.; **Kerščanski nauk** (1831.), **Pomočnik betegajučeh i umiručeh** (1832.), **Grammatik der kroatischen Mundart**¹⁹ (1837.), **Anhang zur Grammatik der kroatischen Mundart** (1840.), **Čtenja i evangeliomi** (1842.), **Ezopuševe basne** (1843.), **Žitek sveteh mladencev i devic** (1847.), **Kratek žitek sih sveteh apostolov** (1842.) **Zlati oltar za kerščenike, koji žele vu duhu i istini Boga moliti**²⁰ (1848.), **Žitek sveteh mučenikov** (1859., 1871.). Kao što sam već spomenuo, Kristijanović je uređivao kalendar **Danicu zagrebečku** od 1834. do 1850. i to do 1846. starom kajkavskom grafijom, a od 1847. Gajevom reformiranom latiničom, što zapravo govori da Kristijanović ipak nije bio “do svoje smrti protivnik Gajevu pravopisu” kako se je dosad isticalo.

Što se tiče kalendarske djelatnosti, njome je Kristijanović posvjedočio da je kajkavsko pučanstvo rado čitalo kalendarsko štivo u kojem je bilo mnogo korisnih praktičnih savjeta iz poljodjelstva i zdravstva. “Znao je da su u širokim narodnim slojevima zagrebački i varaždinski kalendarci općenito prihvaćeni kao najdraže štivo i da su upravo kalendari vrlo prikladno sredstvo da znanje proдре i u najzabačenije hutice.”²¹

Koliko je **Danica zagrebečka** bila omiljeno štivo i u Varaždinu, posvjedočio je Vatroslav Jagić (1838.-1923.) koji u svojim *Spomenima*, I., 1930., 4.-5. uz ostalo i ovo zapisuje: “Pamtim još kako je svake godine oko Božića moj deda meni uručio cvanciku da mu donesem *Danicu Zagrebečku*, koju je u Zagrebu izdavao posljednji kajkavski pisac Ignac Kristijanović. Njegova je *Danica Zagrebečka* bila vrlo popularno izdanje, pa ju je tako osobito rado čitao i moj deda”.

Imajući pred očima cjelokupni opus Ignaca Kristijanovića kao jednoga od posljednjih pisaca kontinuirane troipolstoljetne kajkavske književnosti,²² Antun Barac s pravom konstatira da je Kristijanović “značajn i kao ličnost i kao pisac. Imao je izrazito književnih sposobnosti. Ma o čemu pisao, izražavao se jasno, živo i elegantno. Zbog tih svojstava mogu se i njegovi poučni i prevedeni spisi čitati kao ugodno štivo.”²³ Olga Šojat, dosad najbolja poznavateljica Kristijanovićeve djela, proučavajući Kristijanovićeve stil na tekstu njegovih *Blagorečja*²⁴ (1830.), zaključuje kako je njegova “zasluga velika, jer je u svom djelu ostavio dokument o tome do koje se zavidne izražajne snage bio razvio kajkavski književni jezik u to vrijeme kad su njegovi protivnici - ljudi politički izgrađeni ali zato nerazvijeni s obzirom na štokavski stilski izraz - odlučili da se u Hrvatskoj štokavsko narječje uvede kao književni jezik.”²⁵

Ovdje nije suvišno ako navedem i sljedeću misao Olge Šojat koja 1962. u svojem opsežnom radu “Život i rad Ignaca Kristijanovića” piše: “Naročite su odlike njegovih djela jezik i stil. Jezik je mekan, zvučan i bogat izrazima, a stil je živahan i jedar, pun i jasan, dotjeran, a ipak jednostavan; iz jega izbija pravo jezično zdravlje. Naročito razvijeno osjećanje za jezik, a usto velika ljubav prema materinskom narječju, uzrok je da je Kristijanović svoj stil njegovao i usavršavao s toliko pažnje. (...) Prije nego se temeljito obradi kajkavsko narječje, koje je zabilježeno u djelima starijih kajkavskih pisaca (to je standardni književni jezik, A.J.), teško bi se moglo reći, je li ljepši jezik i stil, koji nalazimo kod njih, ili je možda ljepši Kristijanovićeve u Blagorečjima i u njegovoj Danici zagrebečkoj. Ali i bez potankog proučavanja može se razabrati, da se ljepoti stila i bogatstvu izraza Kristijanović može ubrojiti među one kajkavske pisce, kod kojih je to narječje postiglo svoj vrhunac. A kad se jednom prouči kajkavsko narječje (kajkavski književni jezik, A.J.) u Kristijanovićeve djelima, njegova želja, da tomu narječju izradi časnno mjesto književnoga jezika, ne će se više činiti kao smiješan pokušaj nekoga zaostalog

tvrdoglavca. Jezikom i stilom, kojim se služio, on je dokazao, da je kajkavsko narječje njegova vremena bilo izdjelano, a prikladno i za pisanje djela većeg značenja.²⁶

I na kraju. Kao što svaki narod odaje priznanje onima koji su u kulturnom i književnom radu, u teškim okolnostima sve svoje snage uložili u podizanje prosvjetne razine naroda u kojem su djelovali, tako i mi, upravo zbog istih razloga, odajemo priznanje zaslužnom hrvatskomu kajkavskom piscu Ignacu Kristijanoviću u prigodi njegove 200. obljetnice rođenja, i to ovim znanstvenim skupom,²⁷ u gradu u kojem je pred 410. godina tiskana prva kajkavska knjiga Vramčeva Postilla²⁸ (1586.) i u kojem je gradu pred 170 godina Kristijanović tiskao svoje prvo kajkavsko djelo (1826.).

SAŽETAK

U spomenutom krugu Ignacu Kristijanoviću pripada vodeće mjesto hrvatsko-kajkavskoga pisca i narodnog prosvjetitelja. Ugledavši se u Tomaša Mikloušića, svojega ujaka, Kristijanović je do smrti (1884.) pisao na kajkavskom književnom jeziku, ne pristajući ni ideološki ni praktično uz "ilirizam" Ljudevita Gaja i njegovih sljedbenika. Dakle, pisao je na hrvatskom materinskom kajkavskom jeziku koji su, zbog ideja ilirizma, Gaj i njegovi istomišljenici osporavali, prezirali i odbacivali.

Bez obzira na negativistički stav iliraca prema kajkavskoj književnosti općenito, Kristijanović si je svojim djelima pribavio mjesto zaslužna pisca koji je prije ilirskoga pokreta (preporoda) preporučao sredinu za koju je pisao s intencijom duhovnoga i materijalnog napretka.

Njegova djela svjedoče o razvijenosti kajkavskoga književnog jezika, njegov stil je dotjeran, izgrađen, jer "ma o čemu pisao, izražavao se jasno, živo i elegantno" (Antun Barac). Stoga se Kristijanović, po ljepoti stila i bogatstvu izraza, može ubrojiti među one kajkavske pisce kod kojih je kajkavski književni jezik postigao svoj vrhunac i to u vrijeme kad su njegovi protivnici odlučili da se u Hrvatskoj uvede štokavsko narječje kao književni jezik.

RÉSUMÉ

Dans le cercle mentionné Ignac Kristijanović tient une place proéminente de l'écrivain croate-kaikavien et de "l'illuminé populaire". Adoptant la conduite de son oncle Tomaš Mikloušić, Kristijanović, jusqu'à sa mort en 1884, écrit en langue kaikavienne littéraire, ne consentant ni idéologiquement ni pratiquement au "illyrisme" de Ljudevit Gaj et de ses partisans. Donc, il écrit en langue maternelle croate kaikavienne, que Gaj et ses adeptes contestent, méprisent et rejettent à cause de leurs idées sur l'illyrisme.

Malgré l'attitude négativiste des illyriens vis-à-vis de la littérature kaikavienne en générale, Kristijanović, grâce à ses oeuvres, tient une place proéminente de l'écrivain qui, avant le mouvement illyrien (le mouvement croate populaire), "renaît" le milieu pour lequel il écrit, dans l'intention de contribuer à son développement spirituel et matériel.

Ses oeuvres font la preuve d'un niveau élevé de la langue kaikavienne littéraire et son style est raffiné et cultivé car "écrivain de quoi que ce soit, il s'exprime clairement,

vivement et élégamment” (Antun Barac). Donc, par la beauté du style et par la richesse de l’expression, Kristijanović se situe parmi les écrivains kajkaviens dans les oeuvres desquels la langue kajkavienne littéraire atteint son comble, et juste au moment où ses adversaires décident de choisir pour la langue littéraire le dialecte štokavien.

BILJEŠKE

¹ Usp. Jakob Lovrenčić i njegovo djelo u knjizi: Alojz Jembrih, *Na izvorima hrvatske kajkavske književne riječi*, Čakovec, 1997., 269.-290.

² Vidi Zvonimir Bartolić, *Tomaš Gorčanec i njegov spjev Opsedenje i poboj sisečki*, Sjevernohrvatske teme, II., Čakovec, 1982.

³ Usp. Vladoje Dukat, *Krizmanićev prijevod “Izgubljenog raja”*, Građa za povijest književnosti hrvatske, JAZU, knj. 8., Zagreb, 1915., 143.-175; isti, *Život i književni rad Ivana Krizmanića*, Rad, JAZU, knj. 191, Zagreb, 1912., 1.-67.

⁴ Kao primjer dovoljno je navesti pismo Jakobu Lovrenčiću u Varaždin u kojemu Vrhovac piše: “Hvale vrednomu nakanenju Njihovomu, narodnoga jezika našega podignuti, nekuliko na pomoć dojt želejući, prilažem 5 r(ajniškov), za koje dohađajuće eksemplarov Knjižic’h po Njih van daneh meni z prilikum poslati, prosim, i vsako dobro želejući ostajem. M.V. B.m.p. (Maksimilijan Vrhovac Biskup vlasnoručno)”. A kad je knjigu dobio, Vrhovac odgovara: “Za imani spomenek i poslanu meni knigu ja Njim zahvaljujem, i skupa preštmano jako hvalim i preporučam na dalje takaj kuliko moguće bude, da doprinesiti ne zakesne. S kem ostajem Njihov M.V. B.m.p.” Citat iz Lovrenčićeve knjige *Adolf iliti kakvi su ljudi* (1833.).

⁵ Bio je to Josip Pasarić (1860.-1937.) sljedbenik Franje Markovića u književnosti zalažući se za književni realizam.

⁶ To su Zagorska Sela u Hrvatskom zagorju.

⁷ Iscrpno je o životu i radu Ignaca Kristijanovića pisao Ivan Tkalčić u novinama “Pozor”, br. 118. od 21.V. i br. 119. od 23.V. 1884., Zagreb.

⁸ Usp. Jembrih, *nav.dj.*, 269.

⁹ Usp. Ivo Cesarec, *Tri i pol stoljeća hrvatskokajkavske dramske i scenske riječi*, u katalogu: *Kajkaviana croatica - Hrvatska kajkavska riječ*, Zagreb, 1996.

¹⁰ To je naziv kojim je Vuk Stefanović Karadžić pogrdno nazivao kajkavsko narječje.

¹¹ Riječ je složena prema nazivu *bežjak(i)*. O tome v. Alojz Jembrih, *Hrvatsko-slovenske književno-jezične veze*, Čakovec, 1991., 39.-59.

¹² Velimir Gaj, *Grabancijaš preporođen. Starinski narodovid u slikomjeru.*, Zagreb, 1882., VII.

¹³ Usp. Ljudevit Vukotinović, *Ilirizam i kroatizam*, u: *Riznica ilirska 1835-1985*, priredio Miroslav Šicel, Zagreb-Ljubljana, 1985., 166.-167.

¹⁴ “U te riječi ulio je (Gaj) svoju ogorčenost i svoju ironiju zbog literature ovakva sadržaja, a uz to svoje negodovanje prema kajkavskim piscima uopće”. Cit. Olga Šojat, *Štefan Fuček: Hištorije*, Kaj, V., br. 2, Zagreb, 1972., 80.

¹⁵ Usp. Olga Šojat, *Pregled hrvatske kajkavske književnosti od polovine 16. do polovine 19. stoljeća (...)*, u knjizi: *Hrvatski kajkavski pisci*, I., Pet stoljeća hrvatske književnosti, 15/I., Zagreb, 1977., 63.

¹⁶ Tomaš Mikloušič, *Izbor dugovanj vsakoverstneh za hasen i razveselenje služčeh*, Vu Zagrebu 1839., 4.-5. Mikloušič je nastavio s onim glasovitim riječima koje se često citiraju u prigodi kad se dobrim projektima ne želi pomoći; on je naime gotovo proročanski zapisao: “Ove zadnjič sreče ja se nedočakam, medtemtoga mene vu grobu jošče mojem batrivo bude mišljenje ono, da budući negda domorodci spominjali se budeju ‘Bil je jednoč domorodec zmed ostaleh jeden, koi imel je goruču želju domovini svojoj po osvetlanju narodnoga jezika diku pribaviti, ali - tersenja njegova koi bi želel, ne mogel, koi bi mogel, podpreti neje hotel”.

¹⁷ Kristijanović, prije nego je knjiga tiskana, među puk razdijelio je letak - oglas u kojemu obavještava o izlasku i cijeni svoje knjige, nadajući se pretplati. Uz ostalo u oglasu navodi: "(...) Pismotvor ov, kojega početni pisec Alfonz Saras tak zbog verloče i osebjunoga dugovanjh zadržavanja, kak takaj zbog vugodnosti zgovorov od vnogeh vešćeh glasovitomu negda mudroznancu Lajbnicijušu (Leibniz, filozof, A.J.) prisposodbljen je bil, i slovotiskum i vezanjem (s pomoćjum Božjum) do Novoga Leta gotov bude; zato ga vsem prez vsake stališa razluke (razlike, A.J.), kojem i dorodni jezik pri serdču leži (...) preporučam. I pokehdob cela knjiga do 16 pritišnjeneh arkušev iznese, zato cena ove 48 kr. (un) srebra zevsem lahkotna sudi se. Vu prenašanju ovem tak naredbe pravopisanja, kak i načina govorenja (Stylus) osebjuno pred očima imel jesem. Zato se ufam da navlastito napreduvati želečem nepovoljen ne budem. - Cilj truda mojega, kak vsaki lahko spoznati more, drugi neje, kak goruča želnost predragoj Domovini pohasniti. Dajem vu Zagrebu dan 20. sučca 1825. Istinski Domorodec *Ign. Kristian* m.p. kapelan Zagreb. Faksimil prvi put objavljen u: Alojz Jembrih, *Kopitarove spekulacije o kajkavskom književnom jeziku u pismima Ignacu Kristijanoviću*, Kajkavski zbornik. Izlaganja na Znanstvenom skupu o kajkavskom narječju i književnosti u Zlataru 1994. godine, Zlatar, 1996.

¹⁸ Kristijanović je to djelo posvetio ujaku Mikloušiću riječima. "(...) podufam se Tebe, dragi vujec prositi, da mi dopustiš ov moj, ne z malem trudom doveršeni posel Tebi aldovati, ar lestor (samo, A.J.) Tvoje povsud razširjeno ime moguće je njega na svetlost obćinsku izidučega, od ogrizliveh navalov nekuliko občuvati."

¹⁹ "Sam Kristijanović veli da se pri radu služio Vitkovićevom gramatikom iz 1779, pa nastoji pokazati kako je kajkavski književni jezik bio cijenjen od mnogih uglednih ljudi, spominjući među njima i prof. Kucharskog, koji je bio pola godine u Zagrebu, odnosno u civilnoj Hrvatskoj, studirajući slavenske jezike i koji se, veli, posebno pohvalno izrazio o kajkavskom književnom jeziku" cit. prema Zlatko Vince, *Putovima hrvatskoga književnog jezika*, Zagreb, 1978., 218.

²⁰ Do godine 1996. za taj se molitvenik nije znalo. Naime te je godine bio predočen na izložbi *Kajkaviana croatica - Hrvatska kajkavska riječ*, u Muzeju za umjetnost i obrt (4.-30. lipnja); inače je u privatnom vlasništvu gospodina Aleksandra Šira.

²¹ Olga Šojat, *Ignac Kristijanović i "Danica zagrebečka"*, Kaj, I., br. 1, Zagreb, 1968., 13.

²² "Doduše, u obranu starijih kajkavskih književnika treba spomenuti da je Kristijanović imao i značajne preduvjete: od početka kajkavske pismenosti i književnosti pa do njegova vremena protekla su više od dva i po stoljeća, u kojem se vremenu znatno razvio kajkavski govor kao književni jezik; nadalje, ta je književnost obilovala propovjedničkim tekstovima kojima se Kristijanović služio (...); pored toga, znatan udio pri izgrađivanju Kristijanovičeva stila imala je njegova obrazovanost, ljubav prema knjizi i afinitet prema pisanju, a značajan je faktor svakako bio i talent." Olga Šojat, *O stilu Ignaca Kristijanovića*, Kaj, I. br. 3, Zagreb, 1968., 20.

²³ Antun Barac, *Hrvatska književnost, knj. I., književnost ilirizma*, Zagreb, 1964., 190.

²⁴ "Te su propovijedi pisane jezikom svima pristupačnim, vrlo glatko, biranim izrazima, figurativno, na mjestima s namjerom kičeno i zanosno, a ipak jednostavno i jasno." Olga Šojat, *nav. dj.* 12.

²⁵ Olga Šojat, *nav. dj.*, 23.

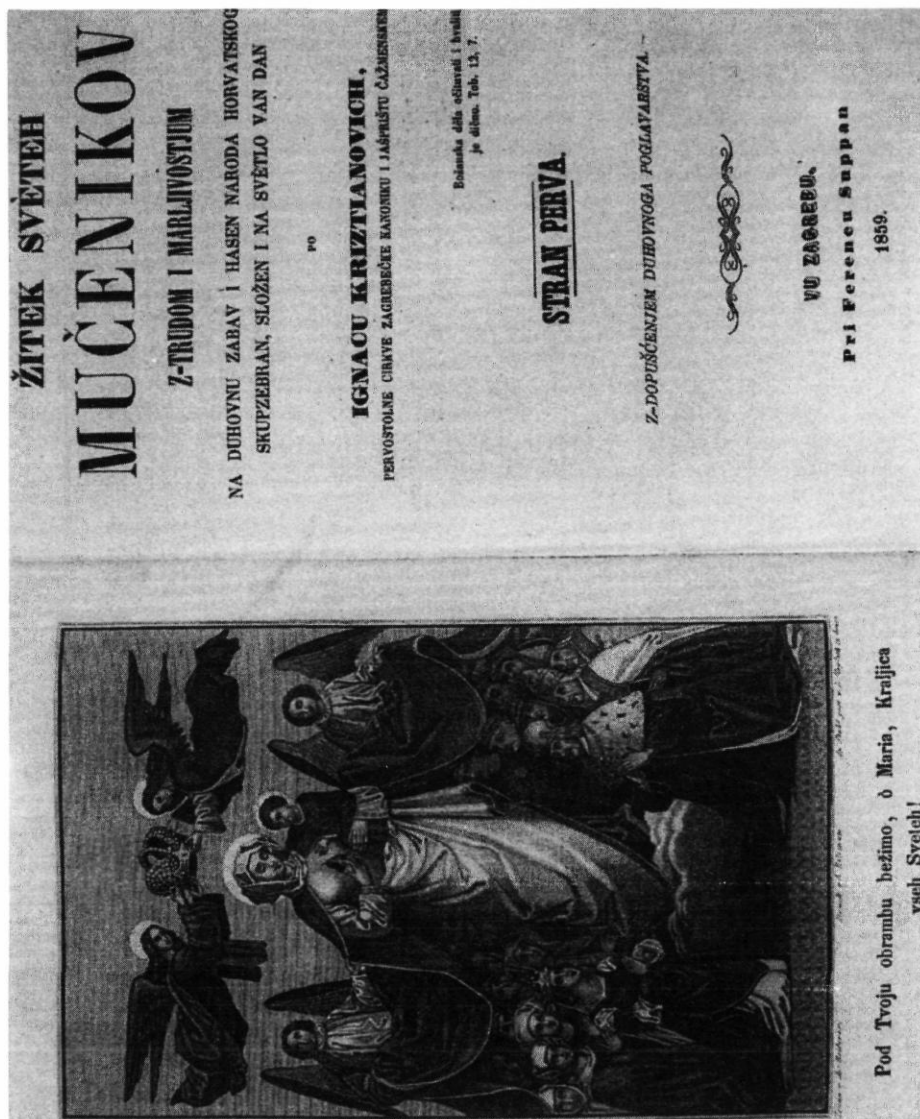
²⁶ Olga Šojat, *Život i rad Ignaca Kristijanovića*, Rad, JAZU, knj. 324, Zagreb, 1962., 82.

²⁷ Na znanstvenom skupu: *Ignac Kristijanović (1796.-1884.) i njegovo djelo*; u povodu 200. obljetnice njegova rođenja, svojim su referatima sudjelovali: Alojz Jembrih: *Mjesto i značenje Ignaca Kristijanovića u kajkavskom književno-jezičnom krugu 19. stoljeća*, Agneza Szabo: *Ignac Kristijanović i njegovo mjesto u Hrvatskom narodnom preporodu*, Diana Stolac: *Gramatika Ignaca Kristijanovića*, Vladimir Horvat: *Kristijanović i Kopitar*, Stjepan Hranjec: *Ezopuševe basne po Ignacu Kristijanoviću*, Nikola Batušić: *"Vladimir" - dramski fragment Ignaca Kristijanovića*, Mijo Korade: *Značenje i aktualnost Kristijanovičevih duhovno-propovjedničkih djela*, Juraj Kolarčić: *Kajkavski molitvenici Ignaca Kristijanovića*, Divna Zečević: *Pučke književne biografije svetaca Ignaca Kristijanovića (1859.)*, Zvonimir Bartolić: *Habdelićev utjecaj na Ignaca Kristijanovića*, Ivo Kalinski: *Posljednji "Mohikanac" hrvatskokajkavskog jezika*, Denis Peričić: *Kristijanović i Krleža*.

²⁸ Vramčeva je Postila (1586.) dostupna u pretisku što su je zajednički objavili HAZU, Zavod za znanstveni rad Varaždin i Kršćanska sadašnjost u Zagrebu s pripremom za tisak i pogovorom Alojza Jembriha, Zagreb-Varaždin, 1990.

Priljeno: 1998-6-29

- PRILOZI -

O G L A S Z.

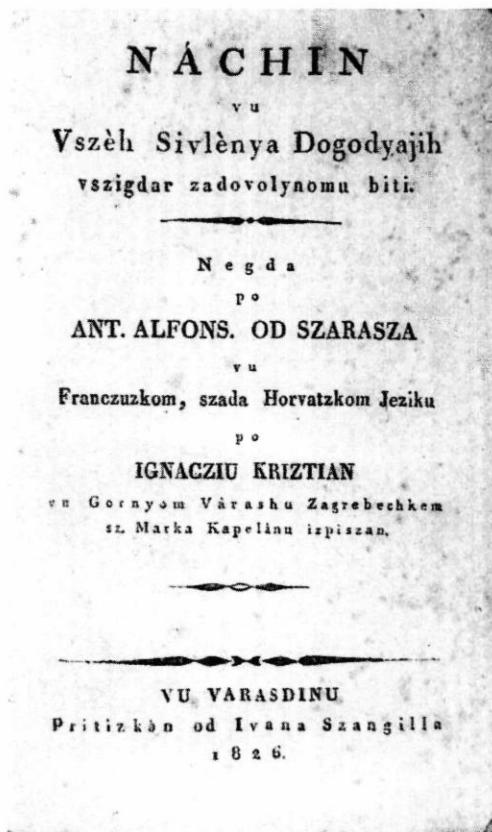
Po viteskéh peldah dréchneh nekojéh Domovine Lyubitelov, koji oszebujno iz selye národní nash Jezik bolye osvétlati terszenya szvoja obilno pokázali jeszu, zbudyen, ztanoviti Piszmotvor pod imenom: „Nàchin vu vszéh sivilènya dogodyajih zadovolynomu biti“ iz nemszkoga vu Horvatzki nash Jezik preneshen, na obchinzku szvétlozt vàn dati nakànil jeszem. Piszmotvor ov, kojega pochetni Piszecz Alfonz Szaraszta tak zbog verlòche y oszebujnoga dugovàngh zadersavanya, kak takaj zbog vugodnozti Zgovorov od vnogéh veschèh glaszovitomu negda Mudroznanczu Leibniciushu prizpodoblyen je bil, y z-szlovotizkum, y vèzanyem (z-pomochjum Bosjum) do Novoga Léta gotov bude; zatogà vszém, prez vszake Ztalisha razluke, kojem y domorodni jezik pri szerdczu lesi, y pokojno na szvétu ovem kratkoterpèche sivilènye, kaj jedini vszéh vmertelnéh czily biti bi

móral, voditi seliju za predbrojivanye preporúcbam: y pokéhdòbh czéla knyiga do 16 pritishnyenéh arkushev iznesze, zato czéna ove 48 kr. Szrebra zevszem lahkotna szúdisze. Vu prenàshanyu ovem tak naredbe Pravopiszanya, kak y nàchina govorènya (Stylus) oszebujno pred ochimami imel jeszem, zatosze úfam, da navlaztito napreduvati selèchèm nepovolyen nebudem. — Czily trúda mojega, kak vszaki lehko zpoznati more, drugi néje, kak gorucha sclnozt predragoj Domovini pohaszneti.

Dajem vu Zagrebu dan 20. Szuzca 1826.

Iztinzki Domorodecz
Ign. Kriztiàn m. p.
Kapelan Zagreb.

Tekst Kristijanovičeva oglasa o izdanju njegove knjige „Način vu vseh življenja događajih vsigdar zadovoljnomu biti“ (1826.).

Naslovnica prvog tiskanog djela Ignaca Kristijanovića (1826.).

Naslovnica Ezopovih basana u Kristijanovićeovom izdanju (1843.).

IV.

Nekaj o Horvatskem jeziku.

Pri vseh slayenskih narodih je se obudilo občinsko tersenje, da oni drugem narodom primerno povekšaju svoje dobrogodjenje; — na zadoblenje pako ovoga cilja naj osebnijesi i naprednesi način je osvotlanje jezika; — ovo isto tersenje je takaj prevzelo Horvate, kojeh vro od negda je bilo ime glasovito, ter da njihova od svojeh predjov. prijeta dika nepovehne, vso svoje vpiraju moči, da nezaostaneju za drugemi narodi, ter da njihovo dično ime nespozabl' se, nje naravska dužnost i ljubav proti svojoj Domovini k tomu priganja, da takaj oni svoj pravi, čisti materinski jezik osvetlaju, i njega obderžiju. — Ništarmanje nekogi Domovine sini od tersenja zažganosti vneli za narod, i narodnost obderžali, nesu marala z-gubičkom svojega pravoga imena, koje naši Predjdi, tulika stoljetja vsigdar neqskrunjeno jesu obderžali i začuvali, prijeti tudje, najmrq nekogeh novešeh naselnikov, koji od severneh stranah dojduci, jesu se z-nekojemi našemi rozgvami pomešali.*) Zatem jesu, kak to oni sami nemoreju tajiti, iziskavali i promenjali obližneh slayenskeh narodov jezike, doklam se zađujući jesu namerili na vozdašnji njim vu pismenstvu služeći jezik, kojega oni sada občinski izdavaju za čisti, stárovečni domorodni jezik; i kajti nikaj ni na svetu novoga, k-čemu nabi taki drugi pristali, kak to on glasoviti negdašnjeh starinskih vremen Vitiznaqoc *Homerus* syvedoči; govoreći:

„Kad' se gde počuje Pema koja nova,

Njoj ti je od ljudih hvala već gotova“**)

anda — takaj ovu upovinu jesu vnogi dragovoljno i z-veseljem prijali, ter nesu marali z-zgubičkom svo-

*) Vide Slavica miscellanea.

***) Hom. Od. I. 351, et. 352.

(Danica 1849)

jega pravoga imena, i z-prijemanjem tudjega dati vso, kaj pod ovem i z-ovem imenom je njihovoga, akoprem hočeju i ime, i narod, i narodnost obderžati, kaj isto nekogemu vrednomu i od korena pravomu Horvatu je dalo priliku sledeću Pesmu složiti:

„Već je, oj tužne jako spomene!

Svoje bil opal čisto iz čene

Jezik horvatski, ter se pohabil,

Vnogi gâ Horvat vre bil i zabil;

Već sù gâ iste kuhinske dekle

Bile za komen bogca odvlekle,

I kaj još više, nekogi ljudi

Hoteli jesu, da se naj spudi,

I van z-Horvatskog' stira orsaga

Tak, da mû vu njem nebu nit traga;

I drugi, to je njihova želja, —

Na njegvo mesto da se naj vpolja.

Vnogi se jesu znašli Zemljaki,

Koji sù tomu pristali taki,

Pak sù Horvatskom proti jeziku

Ztrašnu na jenkrat zdignuli viku:

„V-kraj z-njim vu niske mužekov hute!“

Vele, i nad njim mersko se ljute,

„Tam naj bû njegov v-ritku i slami

„Stan, a ne pako ovde med nami,

„Mi za uas barat imamo druge,

„On naj za dekle bude i sluge.“ —

F. S...rt.

Istina je zadnjić: Horvatov neje tuliki broj; da bi se mogli kakti morski pesek povnožavati; — istina je: Horvatov Knjižestvo je tak malo, da oni do sada vu svojem materinskem jeziku nemaju jošće niti oneh knjig, iz kojeh bi se oni mogli navčiti dobrotivnost Boga, preveliku ljubav Ježuša, red do broga deržanja i pravo službe Božje, to je: sveto Pismo; ništarmanje jeli zato Horvati jesu zaslužili, da se zancemariju, ali pak čisto zatajiju? — To bi bila velika oholnost i slêpa nepremišljenost, kak to svêdoči nekoi mudri Pisec, govoreći: „Da samo ne-

spametni šetuju zatreti *posebnost*, da vpeljaju *občinskost*.“

Sada pako hoćemo zvedjati i pretresti zroke, zbog kojeh bi se moralo ime Horvatov, i njihov materinski jezik iz horvatske zemlje spuditi, ter novo ime i novi jezik vpeljati?

Pervi i naj važnši zrok napervopostavlja se ov; da se najmre ime, i narod, i narodnost obderži i občuva. — Ali — jeli se z-zgubičkom svojega pravoga imena i jezika, kojega se tak rekuć z-materinskem mlekom jesmo navčili govoriti, ter z-prijemanjem tudjega imena i jezika more obderžati i občuvati ime, i narod, i narodnost? — Jeli se dapače o-ovem načinom neizdaje vse, kaj pod ovem i z-ovem imenom je našega. — A gdo je prošestna stolotja, vu kojeh se, kak očivesto svedoči dogodovščina, više kak jeden put Horvatom takve, i joščo veksš je su nagražale pogibeli, obranil ime, i narod, i narodnost, vu kojeh Horvati svoje dično ime, i narod, i narodnost neoskrunjeno jesu obderžali? — Dapače jeli ravno sada po ovem nesrečnem razcvilenju i razdvojenju serdc ostaleh Domovine sinov, nesu za Horvate nastala vnogo pogibelneša vremena, nego i gda predi jesu bila? — Pak gdo je zrokuval ovo razdruženje i razpolovljenje Horvatov? — gdu drugi, kak oni, koji od pravoga cilja odstupivši, jesu vpeljali ove nesrečne novine? —

Drugi zrok napervo davaju ov: Horvatskoga jezika jesu tulika izvustja, ili: kak se njim dopada reči: narečja, kuliko je skoro sel. Akoprem to zevsem vsega baš nestoji, medtemtoga naj bude na njihovo, samo naj meni dopuste, da i ja nje pitam: jeli kojega na svētu naroda jezik govori se po celom orsagu jednak, à navlastito na medjah? — pak jeli ovoga novovpeljanoga jezika lastovitost jo ova, da njega povsud jednako govoriuju? — Pak ako, kak se je nekoj od prevelike zažganosti za svoje družbeniko vnet Domorodec, jednoč vu občinskem zagrebečkom spravišču očitual; „zagrebečko izvustjo negovori se

dalje, nego se glas velikoga zvona stolno cirkve čuje,“ tak ja pitam njega, kak daleko, neču reči, govori se, nego, kak daleko razme se vu horvatski zemlji ov novi jezik? — Pak jeli ov horvatski jezik, vu kojem se do sada jesu popisavale horvatske knjige, ni razmel vsaki slednji Horvat? — Vućemo se anda, à navlastito oni, koji svoj materinski jezik zametavaju i zatajaju, akoprem morebiti niti perve temelje njega neznaju, od drugeh vu broju i vekšeh i menjšeh narodov, kakti: *Valizerov, Irlanderov, Flamenderov* i t. d., koji svoj čisto zanemarjeni i tak rekuć zakopani jezik, akoprem se vsi ovi sada imenuvani narodi od vseh stran z-narodi drugoga izvustja obstrajaju, zevsum moćjum tersiju se osvetlati, i njemu pervenstvo pred drugeh dati, od oveh, rekoh, vućemo se preštinvavati svoj jezik, kojega materinsko mleko cecajuć jesmo se navčili govoriti.

Tretji zrok povedaju, je ov: da se na peldu *Nemcov* izbero jedno izvustje, ter tak občinski knjižni, poselni jezik vpelja. — Ali ja i pak pitam, jeli je gda komu na pamet došlo: *Norvegianski, Švecianski, Danianski, Holenderski, Flamenderski*, i t. d. jezik pod jednu kapu skupspraviti, akoprem vsi ovi sada spomenjeni narodi jesu zadnjič različno struko med sobum, ništarmanje vendar jednoisto nemške koroniko i plemena? — Ako anda i Horvati takaj jesu jeden sam za se narod, različna struka i rožgva od ostaleh južneh slovencov, tak posledno moraju takaj govoriti i obderžati svoj lastoviti jezik, kojega vendar jesu vnogoverstna, jednoistoga horvatskoga jezika izvustja, kak goder vsakoga drugoga na svētu jezika. Ako pako vu nekojeh mestah navlastito vu gornji krajnji, i na medjah naše horvatske zemlje proti Turški, govoriuju se različna izvustja, horvatskomu jeziku tudja, tak to odtud dohadja, kajti vsi stanovniki horvatske zemlje nesu horvatsko koroniko, nego jesu kesnešeh vremen naselniki, koji izvustjo svojega narodnoga jezika jesu obderžali, kak goder na priliku Horvati, koji pred nepriateljom

bežec jošće negda jesu se preselili vu magjarsku zemlju, i nastanili vu kótaru Gjursko i Sombatelsko Biskupie, do dana današnjega jesu obdržali izvustje svojega horvatskoga jezika.

4. Veliju: da naš materinski, horvatski jezik je čisto herdjav, i vu rečih siromažek! ? Ali ako je herdjav, naj se osvetla, kak to isto jesu včinili drugi narodi, doklam oni svoj jezik jesu izvisili na sadašnju zveršenost; ar potom noćini se nikakov jezik zveršen, akoli se čisto zaverže i zataji, ter z-drugem zmeni. — Ako se na zemlji izkorēni olikā, gdo moro seguren biti, da ona bude takaj za tersje prikładna; po izkorenjenju nevpeljava se napredovanje, nego — nikaj više, niti nikaj menje, kak prava puščina. — Kaj se pako dotikava siromaštva rečih horvatskoga jezika, morebiti ni tak čisto siromažek i neprikladen, da se vu njem vre sada za podvučenje horvatskoga puka nebi mogle izpisavati potrebne knjige, kak to svedoče po meni vre do sada vu horvatskem jeziku izpisane i izobčeno knjige, kak takaj *čelo novoga Zakona, velika pako stran staroga Zakona svelq Pismo* vu naš materinski jezik prenešeno, i koje ja do sada, zvun nekojeh samo knjig, jedino zbog pomenjkanja stroškov van dati nesem bil moguć. — Ništarmanje hoćemo videti, kaj naj glasovitoši i naj vučenoši vezdašnjega veka slovenski jezikoznanci od našoga, kak nekoji Horvati vele, herdjavoga i siromaškoga horvatskoga jezika sudiju? Pervoga imenujem vučenoga, i po čeli Europi dobro znanoga; vro sada pokojnjega, *Barthola Kopitar*, koji vu svojem meni iz Beča dan 10. Klasna leto 1831 pisanem listu veli: „Und mir selbst (wie wohl ich ein Kratmer bin, und daher nach der sonstigen Regel eher ein schadenfroher Nachbar, als ein betrübter Theilnehmer sein könnte) ist von höherem Standpunkte des allgemeinen Slavisten leid um diesen Euren Mangel (intel. Script. Sacr.) zwar um so mehr, da ich einerseits Euren Dialect für den geraden Descendenten v. St. Cyrills Sprache secoli 9, übrigen auch an sich für einen

der reinsten, und in Meditullio Slavico unverdorbensten halte.“ Zatem ov isti glasoviti i vučeni Jezikoznanec vu svojem meni i pak iz Beča dan 11. Malomesnjaka leto 1838 pisanem listu veli: „Ihr Schreiben vom 31. August ist mir richtig angekommen, und ich Danke für die vielen Auskünfte über Ihre schöne Mundart, von der mir wenige Wochen früher auch Herr Vuk viel schöne schrieb.“ Anda dva vsega prestimanja i veruvanja vrēdni, ter vučeni slavenski jezikoznanci očivesto svedočiju, da naš horvatski jezik ni tak čisto prost ni herdjav, ter siromažek, akoprem njegva vnoći mile Horvatsko sinu zatajaju i izdavaju. — Ali posluhnimo jošće jednoga takaj pri našeh Domovine ponovitelih vu veliki časti i od vučenosti na glasu slavenskoga Jezikoznanca, najmro *Pavla Saffarika*, koji vu svojem pokojnomu glasovitomu Domorodcu *Thomašu Mikloushich* iz Novoga - sada dan 22. Grudna leto 1830 pisanem listu zverhu horvatskoga jezika ov sud je zgovoril: „Legendo hosce libellos sæpius non sine magna admiratione singularum cognationem et analogiam inter dialectum Croaticam et Slavonicam superioris Hungariæ (Slavonum subcarpaticorum, inter quos et ego natus sum) deprehendere mihi visus sum. Habent profecto per multa vocabula antiqua, optimæ notæ, deinde phrases et loquendi formulas, communia, quæ vix in aliis slavici dialectis deprehendere licet.“ Ali kajti od onda je takaj on drugo misli postal, i:

Onu popevku (poleg Homera)

Počel hvaliti, izišla ka včera;

zato nikaj se na njega neću vpirati, nego taki prohadjam na 5. i zadnji zrok, zbog kojega bi se moralo Horvatov ime i njihov materinski jezik zanezariti, i ov je: kajli horvatski puk je nevučen, i zato siromažek. Zakaj je naš puk siromažek, toga jesu vnovogoverstni zroki, i ni dobro govoriti vse, kaj človek misli i zna; ništarmanje — jeli naš horvatski puk bude onda vučenoši i bogateši, akoli se njemu vrine jezik naroda, koji od njega vu navadah i še-

gah vu derzanju i vu istem věre zakonu je zevsema različn; „ar ako vi,“ veli on veliki Narodov Apostol, svētī Pavel, vu 1-voga lista Korintiancom pisanoga delu 14. redu 9. „po jeziku nedate razumnu reč, kak se bude znalo ono, kaj se vuči? Vi budete vu zrak govorili,“ to je zahman, prez napredka; vu redu pako 11. istoga dela veli: „Ako anda znamenovanje rečih neznam, tak budem tudjina onomu, kojemu govorim, i on koji govori, bude meni tudjina.“ Dapačo pravi zrok, zakaj naš horvatski puk je novučen, i vu navukih zapuščen, jesu sgldeći: 1) pomenjkanje vučilnic, ili: škol, kojeh nepriatelī niti do sada jošće nisu odmerli; 2) one vučilnice, koje vre jesu vpeljane, jesu z-veksinum z-neprikladnomi Navučitelī obskerbljene; ar kaj jesu vnogi naši selski navučitelī, kak prosti, nevljudni i nevučeni ljudi, kojem detcu vu navuk izručiti, malo ali nikaj nehasni, Bog bi dal samo da nebi i škodelo! ar detcu navčiti četi, pisati i računati, to jošće ni dosta, akoli se poleg toga zapustiju vu njihove duše zasaditi kerščanska namenjenja, prez kojeh nikakvo ni věre niti věrnosti, posledno nikakve zadovoljnosti niti pokornosti; zato neg samo on Navučitel zasluži preštimanje, ter vremenitu i vekivečnu platcu, koi se pred vsem tersi detcu za dobre i krepostne Kerščenike odkojiti. *Courvoisier*, kojoga pred nekolikemi letmi vu engleski zemlji zbog voinjenoga ljudomorstva jesu pogubili, je na sudu očivesto valoval, da se čas njegovoga hudobnoga življenja je započel, odkad njegov dobri navučitel z-nekojom drugem nevaljanem je bil zmenjen. 3) Kakve i koliko fol knjig ima naš puk za četi? Zvun toga je z-veksinum tak siromašek, da sebi potrebne knjige baš niti poleg svoje naj boljše volje nemore kupiti. Zato ja vsem nase domovine ljubiteljom svetujem, da bi, qui, ako ne z-svojem trudom, končemar z-svojem stroški podpirali ljudi, koji bi kadri bili vu čistem horvatskom jeziku odpreti on zviranjek, iz kojoga bi se horvatski puk navčil spo-

znavati i spunjavati dužnosti pravoga Kerščenika, věrnoga podložnika i dobroga ter hasnovitoga Domo-rodca. — Na pokonec konca imam jošće to spomenuti, pokehdob srećum seminische, ili: odkojilische Navučitelov sada takaj vu našoj ljubljeni Domovini je vpeljano, da bi se budućem Navučitelom med ostalemi to vu njihova serdca gliboko zasadilo, da se vu Cirkvi, koja je hiža molitve, hiža božja, moraju igrati samo sresno stvari, stvari takve, koje puka na bogaboječnost i pobožnost genuti, i vu njoj obderžati moreju, a ne, kak je občinski navadno, kakve stvari na ples, ali pak takve, kakve razvuzdana mladost po vulicah i kerčmah popěva; k-tomu pako je potrebno, da budu isti Navučitelī vu bogaboječnosti i pobožnosti podvučeni, ar kaj ni vu serdca, to niti vu perste, niti vu ostale tela kotrige nomore dojtī; zatem da budu vu vučilnicah terpljivni, da se nebudu zbog kakve naj menjše deteta pomenjke vužgali, i kakti kakvi naj prosteši muži mersko kleli i blaznili, ter da opomenjke svojeh predpostavljeneh dragovoljno prijemljeju; na dalje naj budu ponizni, naj nezametavaju prasto ljudstvo, naj nehodaju po selu bahato, vu jedni ruki noseć ljlulu na dugem kanišu, a drugu deržeć vu hlačah, akoli si baš z-njum nekuštraju lasi, kaj vnogi takaj vu isti Cirkvi jesu navadni čimiti, da tak vsaki taki lahko more spaziti, kakvoga namenjenja jesu Navučitelī njihove dētce; i zadnjić naj budu zadovoljni, naj se nehrustiju zmir nad malum platcum, kajti se na podvučanje dētce jesu pripravljali dva leta (do sada se jesu selski Navučitelī samo nekuliko tjednoj ali mesecov za ov osobujno veliki posel pripravljali) pokehdob vendar vsaki Mester mora se svoje mestrie naj menje tri leta vučiti; i naj budu čedni, naj si nenamišljavaju, da zato Bog zna kak mudri jesu, i tak veliku službu obnašaju, kajti dētce četi, pisati i računati vučiju; vendar niti jedne pestinje služba neje mala, ar jeli ona nenosi nečuva dēte, ter jeli nje novuči hoditi i govoriti, pak jeli se zato moro gizdati, ali pak na nje deržati? —

Miloserdni i vsamogući Bog, koi od jednoga do drugoga kraja siže močno, naj za našu milu Domovinu vsa vugodno odredjuje. —

Jošče nekaj o horvatskem jeziku.

(Poglej lanjskoj Danici pod listom 113—121).

Od nekulikeh lēt počemši iščeju nekoji, zmed našeh horvatskoga naroda izobrazitelov svoj pravi, čisti materinski jezik zevšama odtudjiti, ter novi, vu horvatski zemlji nepoznani i neznani jezik vrjnuti, ter ovak z-njim svoj horvatski narod izobraziti, kak da na ov cilj naš starinski horvatski jezik nobi ni malo bil prikladen. I' pokehdob se navlastito Mladencom vsaka novina mahom na tuliko dopada, da za njum, iz želje drugem se dopasti, grabiju, kak se veli, z-celum šakum, zato takaj mlaži duhovni Pisči i Navučitelji ljudstva, koji se, kak veli Ezekiel Prorok (3, 5) nepošilaju k-ljudstvu vučenoga govorenja i neznanoga jezika, nego k-hizi Izraela, vu tom nēsu hoteli za drugemi zaostati.

Ali ovakvi naj dobro i zresno premislju, za koga oni pišeju ali govoriuju? — ter jeli oni hočeju hasneti, ali se pak samo dopasti? — Jeli oni svoj cilj stignuju, akoli nje puk nerazme, kaj pišeju ali govoriuju? — Jeli nebude puk njihova pisma, koja nerazme, nečtejena zavergel, ali njihova prodečtva z-zeljanjem i netorpljivostjum poslušal? — Znam ja, da vsaki to čineći bude sebe zbog toga branil, i valoval, da neišče svoje hvale i dike, nego občinski napredok i poboljšanje puka. To je prav i dobro. Ali jeli hočeju oni, da moreju hasneti, naj prvić jezika popraviteli? i onda stoperv puka izobraziteli i Poboljšiteli postati? — Jeli je jezik potrebnēši, ali dušno zveličenje? — Kojemu pako ovo jedino leži na serdca, on naj takaj poprime vse k-cilju primierne nabine, qui vulg finem, debet velle et media (koi hoče cilj, mora takaj hoteti sredstva), i zmed vseh naj osebujnēše i napredljivēše sredstvo je pučanstvo (popularitas). Vu navučanju naj si vsaki služi z-jezikom i govorenja načinom, koi vu-

(Danica 1849.)

14

čenomu i nevučenomu, mladomu i staromu, prostomu i visokomu istine vėre čini razumljive, presečljive, ter nje razložno pred oči postavlja, i vu serdce Poslušitelov polaže. Summa utilitas omnium regula (Hasen je perva i naj višeša naredba) veli Čicero. Ovak, a ne in novitate verborum (vu noveh rečjah) moči si je ometati napredok svojeh poslov po krēposti onoga, koi sēmenu podeljuje stoverstni sad. — Ništarmanje oni, koji se sramuju onak govoriti, kak govori njihov narod, i kak se oni od svojega dēčinstva jesu navčili govoriti, i koji misliju, da zato jesu mudreši ali preštimanēši, ako oni zatajēć svoj materinski jezik, govoriuju jezik naroda vu šegah i navadah od sebe zevsema razlučnoga; tak to moreju včiniti vu prilikah, vu kojeh ako nje puk nebude razmel, to njemu ne samo nebude nikakve škode, dapače njemu na veliku hasen bude služilo.

I zaisto — kaj budeju morali nato reči ostali narodji, kada budeju čuli ali zeznali, da se mi sami na tuliko zametčemo i zatajamo? — Oni nebudeju mogli preseći, jeli je to moguće, da se mi tak čisto iz sameh nas spozablujemo, ter zametavamo on jezik, kojega naši viteški predji govoreći veliki i dični jesu postali? — Koi anda pravi Horvat sme se sramovati z-svojem jezikom? — Koi pravi Horvat sme na njega merzeti? — Ogladajmo se po vsem širokem svētu, pak jeli budemo našli gde koi narod, koi bi proti samomu sebi tak nepremišljeno vojuval? — Prava ljubav proti Domovini i nje Ladavcu stoji vu ljubavi proti svojemu materinskomu jeziku. —

ILI

DNEVNIK

ZA PRESTUPNO LETO

1848

Za Tolnačnikom hišnem vsakoveržnešr na lišen i, pri-
kratčenje vremena služečeh.

Petnaajstoletni Tečaj.

VU ZAGREBU,
přitiskana vu Ferencu Župana slovočijiki.

Naslovnica Kristijanovičeve "Danice Zagrebačke"
(1848.) u kojoj je objavio tekst: "Nekaj o
horvatskom jeziku".

Anhang

zur

GRAMMATIK

der

kroatischen Mundart.

Enthaltend:

Eine Sammlung der nothwendigsten Wörter

in der

kroatisch-deutschen und deutsch-kroatischen Mundart,

nebst

verschiedenen sprichwörtlichen Ausdrücken und Redensarten,
Sprichwörtern, Gesprächen im Umgange zur Übung im
Kroatischreden und zur Erlangung der Geläufigkeit in der
kroatischen Sprache, verschiedenen Erzählungen, freundschaft-
lichen Briefen, Zeugnissen ic.

Neu bearbeitet und herausgegeben

von

Ignaz Kristjanovich,

Pfarrer zu Kapela im St. Georger Grenz-Regimente.

M a r a u,

gedruckt bei Franz Suppan, k. k. priv. Buchbinder u. Buchhändler.

1 8 4 0.

Naslovnica Dodatka hrvatskoj gramatici Ignaza
Kristijanovića (1840.).

GRAMMATIK

der

Kroatischen Mundart

Neu bearbeitet und herausgegeben

von

Ignaz Kristianovich,

Pfarrer zu Kapela im St. Georgers
Gränz-Regimente.

AGRAM,

gedruckt bei Franz Suppan, k. k. priv. Buchdrucker.

1837.

Naslovnica Kristijanovićeve hrvatske gramatike na njemačkom jeziku (1837.)

